

Predmet: Lovas (opt. Milan Devčić i dr.)

Viši sud u Beogradu – Odeljenje za ratne zločine
Broj predmeta: K. Po2 1/2014

Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ u saizvršilaštvu, u vezi sa čl. 22 KZ SRJ

Glavni pretres: 28.01.2019.

U nastavku glavnog pretresa izvršen je uvid u preostalu pismenu dokumentaciju koja se nalazi u spisima predmeta.

Završna reč tužioca

U završnoj reči zamenik TRZ naveo je da u celosti ostaje kod optužnice izmenjene na glavnom pretresu 14. juna 2018. godine, jer istu smatra dokazanom u odnosu na sve optužene i po svim tačkama. Optuženi se terete za izvršenje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a kao radnje izvršenja na teret im se stavljaju ubistva, telesna povređivanja i nečovečno postupanje prema civilnom stanovništvu. Oružani sukob koji je postojao u vreme izvršenja dela kvalifikovao je kao nemeđunarodni, obzirom da je krivično delo izvršeno u oktobru 1991. godine, a Hrvatska međunarodno priznata nakon toga, odnosno u januaru 1992. godine. Smatra da je tokom postupka nesporno utvrđeno da su svi stradali bili civili, te da su u kasnijem periodu proglašeni za branitelje iz razloga koji nisu relevantni u ovom postupku. Navode odbrane optuženog Željka Krnjajića, da je u selu Lovas postojao otpor, ocenio je kao neosnovane, navodeći da su i sami optuženi, Devčić kao i sada pokojni Nikolajidis, a i veći broj ispitanih svedoka, navodili da u selu nije bilo otpora. Ukazao je da je ovaj optuženi tokom postupka više puta menjao odbranu, svaki put umanjujući svoje učešće i negirajući da je bio u pojedinim ulicama u Lovasu u kojima su stradali civili, ili su paljene kuće. Međutim, o njegovoj prisutnosti na ovim mestima govorio je veći broj svedoka. U odnosu na optuženog Devčića, tužilac je ostao pri ranije datoj završnoj reči, ocenjujući njegovu odbranu kao neosnovanu, iz razloga što je ista demantovana iskazima svedoka. Tako je na primer svedok Mato Madžarević u svom svedočenju naveo da je Devetak naredio, optuženi Devčić ga zatvorio, a Radojčić kasnije pustio. Smatra da je optuženi Miodrag Dimitrijević bio najviši po činu u Lovasu i sa komandnim ovlašćenjima, što se vidi iz njegovih postupaka. Naime, ovaj optuženi je izdavao naređenja koja su se izvršavala, kao što je naređenje Protivdiverzantskom odredu da iz Čakovaca dođe u Lovas, zatim da vojska ide u Opatovac, a naredio je i da se postavi straža ispred zatvora. Ovaj optuženi izdao je i upozorenje meštanima sela u kojima im preti merama odmazde, iz čega se jasno vidi njegov subjektivni odnos prema ulozi koju je imao. Ocenio je da su optuženi Vlajković i Josipović svesno i voljno učestvovali u dešavanjima vezanim za odvođenje civila na minsko polje, te da je njihova odbrana da su takvo naređenje, koje im je izdao optuženi Perić, neosnovana. Smatra nelogičnim da neko ko odbije učešće u nekoj akciji, kasnije u njoj i učestvuje. Posebno kada se ima u vidu da su, kada su videli da se civilima naređuje skretanje u minsko polje a kasnije i njegovo razminiranje, što izlazi iz okvira naređenja koje su dobili, na to pristali i nastavili da učestvuju u takvoj akciji. Evidentno je da je optuženi Jovan Dimitrijević naredio skretanje u polje, a optuženi Saša Stojanović razminiranje. U odnosu na optuženog Petronija Stevanovića,

naveo je da nema svedoka koji ga nije spomenuo u negativnom kontekstu. Osvrnuo se i na dopunsko veštačenje veštaka vojne struke, koji je naveo da odstupa od svog osnovnog nalaza u pogledu tri stvari: po pitanju opravdanosti napada na Lovas, da u Lovasu nije bilo naoružanih pripadnika suprotne strane i po pitanju sistema komandovanja. U dopunskom nalazu veštak je smatrao da je napad na Lovas bio opravdan, jer je u istom bilo naoružanih pripadnika suprotne strane, kao i da sistem komandovanja u 2. brigadi nije poštovan, zbog čega potčinjeni nisu mogli da izvršavaju naređenja. U prvobitnom nalazu veštak je tvrdio da je najstariji po činu vojni starešina u Lovasu u vreme događaja na minskom polju bio optuženi Miodrag Dimitrijević. Međutim, u dopunskom nalazu smatrao je da komandant 2. brigade Lončar nije bio ovlašćen da prenosi ovlašćenja, pa da se ne zna ko bi se mogao smatrati najstarijim u Lovasu. Veštak je odstupio od svog prvobitnog nalaza jer je u međuvremenu dobio dokumentaciju od branilaca, o nekim činjenicama upoznao se preko Interneta, te je cenio iskaze optuženih i svedoka. Ovakvim postupanjem veštak je prekoračio ovlašćenja koje kao veštak ima, jer je ocena odbrane optuženih i iskaza svedoka isključiva nadležnost suda. Stoga je njegov dopunski nalaz neprihvatljiv. Ocenio je da dokazi nesumnjivo pokazuju da su optuženi počinili te zločine za koje se optužnicom terete, da su optuženi bili poneseni ratnom atmosferom i da su uzeli zakon u svoje ruke, te da su civili u Lovasu stradali iz razloga što su članovi njihovih porodica bili članovi HDZ-a, Hrvatske policije ili vojske. Tako je bračni par Badanjak ubijen jer je njihov sin Petar Badanjak bio vojnik, Ivan Ostrun jer mu je sin Darko bio policajac, kao i Josip Poljak, čiji je sin Nikola takođe bio policajac. Predložio je sudu da optužene oglasi krivim i da im izrekne kazne zatvora: Željku Krnjajiću i Milanu Devčiću u trajanju od po 10 godina, Darku Periću i Radovanu Vlajkoviću u trajanju od po 5 godina, Radisavu Josipoviću u trajanju do 4 godine, Jovanu Dimitrijeviću i Saši Stojanoviću u trajanju od po 8 godina, Zoranu Kosijeru u trajanju od 9 godina.

Završna reč punomoćnice oštećenih

U završnoj reči, punomoćnica oštećenih navela je da se nalazimo na kraju jednog veoma složenog i po mnogo čemu najkompleksnijeg postupka za ratne zločine koji su vođeni pred domaćim pravosuđem. Na početku glavnog pretresa 2008. godine, bilo je 14 optuženih a optužnicom je bilo obuhvaćeno 69 smrtno stradalih žrtava i 12 ranjenih i mogo više pojedinačnih radnji izvršenja. Međutim, zbog protoka vremena, zbog smrti pojedinih optuženih i procesne nesposobnosti jednog od optuženih, optužnica je morala da se prilagođava faktikom stanju, broj radnji se smanjivao, a samim tim i broj žrtava. Tako da je poslednjom preciziranom optužnicom broj smrtno stradalih sveden na 28 žrtava. Ta činjenica nikako ne može umanjiti niti razmere zločina koji se dogodio u Lovasu, gde je u periodu od 10. do 18. oktobra 1991. godine smrtno stradalo 70 civila. Stradali su samo iz razloga što su njihovi najbliži bili pripadnici oružanih formacija suprotne strane. Tužilac je napomenuo kao žrtve bračni par Badanjak, i druge koji su ohuhvaćeni preciziranom optužnicom, ali u spisima predmeta postoje i podaci o dugim žrtvama, što će veće znati ceniti, a to je i sva porodica policijskog službenika Pavoševića kojem su ubijene majka, supruga i ćerka. Oni su stradali samozbog toga što bili roditelji ili članovi porodica pripadnika oružanih snaga, ili simpatizeri HDZ-a. To je u sudnici tokom postupka vrlo često isticano, predlagano da se pogledaju snimci na kojima se vide prisutni na proslavi godišnice HDZ-a, a dobro je poznato kako su ti ljudi kasnije prošli. Lovas je zauzet 10. oktobra 1991. godine po naređenju komandanta druge motorizovane brigade JNA, a optuženi Željko Krnjajić je vodio jednu grupu koja je učestvovala u napadu. Tokom postupka odbrane optuženih su se menjale, uloge optuženih u događajima su svedene na minimum, da su bili samo vođiči i da je u Lovasu bilo veoma opasno, da se vodila borba. U Lovasu je, koji je navodno bio branjen, poginuo samo jedan pripadnik dobrovoljačke jedinice i to pod jasno neutvrđenim okolnostima, i niko nije bio ranjen. a tog istog dana stradalo je preko 20 civila. Vrlo često se tokom postupka insistiralo na statusu stradalih, i insistiralo da oni nisu bili civili nego pripadnici oružanih formacija suprotne

strane. U konkretnom slučaju, za odlučivanje u ovoj pravnoj stvari, njihov status nije bitan. Naime, u pitanju je unutrašnji oružani sukob, optuženima se stavlja na teret kršenje zajedničkog člana 3. za sve Ženevske konvencije. Unutrašnji oružani sukob ne poznaje kategoriju ratnih zarobljenika, a član 3. Konvencije, kao zaštićenu kategoriju prepoznaje samolice koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima podrazumevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usled bolesti, rana lišenja slobode ili bilo kojeg drugog razloga. U trenutku kada su stradali, niko od žrtava nije imao na sebi uniformu, niko nije bio naoružan, i niko ni na bilo koji način nije učestvovao u oružanim sukobima. time su ispunili uslove da budu tretirani kao zaštićena kategorija, pa osporavanje njihovog statusa ne može da bude opravdanje optuženima za inkriminisano postupanje. tokom postupka optuženi su osporavali i mogućnost da izdaju naredjenja, da komanduju, navodeći da su na pojedine funkcije tek kasnije postavljeni. Za odgovornost zbog izdavanja naredbe, nije neophodno da postoji formalna mogućnost, već je potrebno da postoji faktička mogućnost izdavanja naredbi. U odnosu na optuženog Krnjajića ona je vrlo jasna, on je bio pripadnik novoformirane srpske stanice milicije Tovarnik, kao meštanim Lovasa dobro je poznao teren, znao je koje su kuće srpske koje su hrvatske, gde i na koga treba pucati. U Lovasu je pucano, bacane su bombe na šojedine kuće, znači da se ciljano vršio obračun sa civilnim stanovništvom po vlastitoj proceni. Ne može se zaboraviti ni uloga JNA, čiji je zadatak bio da brani stanovništvo, a ona se stavila uz jednu stranu i poslužila joj kao oružana potpora.

Predložila je da sud optužene oglasi krivim i osudi na predložene kazne zatvora.

Završna reč branioca optuženog Milana Devčića

U završnoj reči, branilac optuženog Milana Devčića, advokat Brankica Majkić, navela je da u svemu ostaje pri ranije iznetoj završnoj reči i predlogu da se njen branjenik, usled nedostatka dokaza, oslobodi od krivične odgovornosti. Ukazala je kako nema dokaza da je optuženi Milan Devčić u kritičnom periodu bio pripadnik lokalne vlasti u Lovasu, tj. komandir policije, kako mu se to optužnicom stavlja na teret. Tužilaštvo nije navelo koja je on konkretna ovlašćenja imao i kome je komandovao. Njega je Borisav Bogunović, ministar policije u SAO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, na tu poziciju postavio nakon pogibije Milorada Vorkapića 23. oktobra 1991. godine. Optuženom se stavlja na teret nečovečno postupanje – zatvaranje stanovništva. Apelacioni sud je, u rešenju kojim je ukinuo prvostepenu presudu, jasno naveo da je od ključne važnosti za utvrđivanje odgovornosti optuženih Devčića i sada pokojnog Radojčića potrebno prethodno utvrditi kojim je to sve jedinicama komandovao optuženi, sada pokojni Ljuban Devetak, što sud tokom ponovljenog postupka nije učinio. Optuženi Devčić je učestvovao u zatvaranju stanovništva u vreme napada na Lovas, kada nije bila formirana nikakva vlast i kada on nije imao nikakvu komandnu funkciju. Lica koja su tom prilikom zadržavana nisu bili civili – pripadali su neprijateljskim formacijama, jer su 39 od ukupno 41 zatvorenog lica, po podacima Ministarstva branitelja Republike Hrvatske, bili branitelji. Stoga se ne može govoriti o zatvaranju civila, kako je to navedeno u optužnici, jer se radi o legitimnom zatvaranju pripadnika neprijateljskih formacija. Ni jedno od lica koja su zatvorena 10. oktobra 1991. godine ne navodi da je upravo optuženi Devčić učestvovao u njihovom zatvaranju u prostorije Zemljoradničke zadruge. Govoreći o zatvaranju, svedok Mato Madžarević ne navodi da je zbog toga imao teške posledice. Naprotiv, on navodi da je to zatvaranje zanemarljivo u odnosu na ono što mu se desilo u decembru 1991. godine. Istakla je da tužilaštvo tokom postupka nije dalo jasne dokaze u odnosu na radnje koje je optuženi preduzeo i na nastupele posledice za koje se tereti. Preciziranom optužnicom njenom branjeniku se na teret stavlja i prinudni rad, kao što je to bilo i u slučaju prethodne optužnice. Međutim, on nije bio oglašen krivim za tu radnju, a ni samo tužilaštvo u tom pravcu nije izjavilo žalbu, pa stoga smatra da mu se za istu sada i ne može suditi, jer bi to bilo suprotno pravilu zabrane *reformatio in peius*. Smatrala je da tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi primenjivao ponižavajuće i diskriminatorne mere prema civilima

hrvatske nacionalnosti u vidu obaveze da svoje kuće obeleže belim tkaninama i da nose oko ruke bele trake. Svedoci Ana Conjar i Josip Luketić, koji terete optuženog u ranije datim izjavama, nisu davali izjave pred domaćim sudom, njihove izjave su date bez mogućnosti odbrane da ih ispita, pa se na istim i ne može zasnivati sudska odluka. Ukazuje da ovi svedoci o belim trakama govore prvi put tek 2007. godine, a da o tome nisu govorili prilikom davanja iskaza 1993. i 2003. godine. Obeležavanje kuća nije ni bilo iz diskriminatorских razloga, jer su mnogi svedoci potvrdili da su se na taj način obeležavale kuće u kojima je već bio izvršen pretres, kako se ponovno ne bi pretresale. Takođe nema dokaza da je optuženi tokom ispitivanja zatvorenih lica iste mučio i primenjivao nad njima fizičko i psihičko nasilje, jer su iskazi svedoka koji terete optuženog neprihvatljivi. Tako nema medicinske dokumentacije koja bi potvrdila da je oštećenom Đuri Antoloviću slomljena vilica i da je ubadan nožem, kako on sam navodi, niti se može pokloniti vera njegovom iskazu, obzirom da je više puta ispitivan i da je različito iskazivao. Ovaj svedok je ispitivan putem video-konferencijske veze sa sudom u Hrvatskoj, a prilikom tog ispitivanja na pitanja branioca nije odgovarao, već je navodio kako ne čuje. Takođe nije želeo da dođe u Beograd i suoči se sa optuženim. Smatra da se samo na manjkavom iskazu ovog svedoka ne može zasnivati osuđujuća presuda. Ni iskaz svedoka Marka Gračaca ne može se smatrati verodostojnim jer je iz njegove medicinske dokumentacije vidljivo da se radi o dementnoj osobi. Izmenjenu optužnicu, po pitanju ponuđenih dokaza, smatra do te mere lošom, da kao samostalna ne bi nikako mogla biti potvrđena.

Završna reč branioca optuženog Radovana Vlajkovića

Branilac optuženog Radovana Vlajkovića, advokat Boris Zorko, ostao je pri ranije iznetoj završnoj reči. Ocenio je da tokom ponovljenog postupka nije utvrđena krivica optuženog. On nije preduzeo ni jednu radnju izvršenja krivičnog dela za koje se tereti. Samo je bio prisutan prilikom kritičnog događaja. Nije dokazano njegovo postupanje kao saizvršioca, jer nije dokazano postojanje ni subjektivnih ni objektivnih elemenata potrebnih za postojanje saizvršilaštva. Svedok Živan Stojković potvrdio je odbranu optuženog da je bilo rasprave oko odlaska u akciju pretresa terena i da se naređenje da se ide odbilo, pa su se zbog toga optuženi Vlajković i Josipović posvađali sa optuženim Perićem, koji im je izdao to naređenje. Optuženi Vlajković tog dana nikome nije izdao nikakvo naređenje. Tužilaštvo je tokom postupka šest puta menjalo optužnicu, pa je tako Vlajkovića prvobitno optuživalo „da je naređivao“, da bi kasnije to bilo promenjeno u optužbu, da se „pridružio oružanoj pratnji“. Sâm optuženi je ranije bio na minskom polju, bio je izložen smrtnoj opasnosti, pa je veoma nelogično da bi se neko svesno doveo u tu situaciju. Veštak vojne struke je utvrdio da ni jedna četa koja je pripadala TO Valjevo nije imala saznanja gde su postavljene mine. Ni optuženi, a ni bilo ko drugi iz Protivdiverzantskog odreda TO Valjevo nije imao uticaj na kretanje kolone. Pošao je ne zato što je izvršavao naređenje, već iz moralne obaveze da se ne odvaja od svojih vojnika. Predložio je sudu da njegovog branjenika oslobodi od krivične odgovornosti.